

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پایان نامه کارشناسی ارشد
در رشته حقوق خصوصی

تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی با تاکید بر اسناد بین‌المللی

به کوشش

آیدا نصیری

استاد راهنما

دکتر سیروس حیدری

شهریور ۱۳۹۱

به نام خدا

اظهار نامه

اینجانب آیدا نصیری دانشجوی رشته حقوق گرایش خصوصی دانشکده حقوق و علوم سیاسی اظهار می‌کنم که این پایان‌نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده شده نشانی دقیق و کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظهار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان‌نامه تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و کلیه حقوق این اثر مطابق آیین‌نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی: آیدا نصیری

تاریخ و امضاء:

به نام خدا

تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی با تاکید بر اسناد بین‌المللی

به کوشش

آیدا نصیری

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز به عنوان
بخشی از فعالیت های لازم جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته ی:

حقوق خصوصی

از دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی کمیته پایان نامه با درجه : عالی

دکتر سیروس حیدری، استادیار بخش حقوق خصوصی (رئیس کمیته)

دکتر پرویز عامری، استادیار بخش حقوق خصوصی

دکتر حبیب طالب احمدی، استادیار بخش حقوق خصوصی

شهریور ماه ۱۳۹۱

تقدیم به

یگانه اسطوره ایثار

مادرم

که وجودش همه برایم عشق، وجودم همه برایش ذبح، توانش دفت تا به توانایی دسم
و مویش سپیدی گرفت تا رو سفید بمانم. در برابر وجود گرامیش، زانو بر زمین
می‌نهم و با دلی مالا مال از عشق و محبت بر دستانش بوسه می‌زنم

و

پدر

دوشنفر و بزرگوادم که آسایش و آرامش را جهت تحصیل علم من فراهم ساخته و
لبان همیشه خندان خواهر و برادرم که وجودشان در همه عمر برایم دلگرمی
است.

سپاسگزاری

نخست سپاس به پیشگاه حضرت دوست که هر چه دارم از اوست. مراتب تشکر و قدردانی خود را به اعضای محترم هیات علمی بخش حقوق خصوصی تقدیم می‌نمایم، خصوصاً به استاد ارجمند جناب آقای دکتر سیروس حیدری که خلق و خوی نیکو و دانش‌شان همواره ستودنی است. همچنین از استادان بزرگوار جناب آقای دکتر پرویز عامری و جناب آقای دکتر حبیب طالب احمدی که با گشاده‌رویی و حوصله و با ارائه پیشنهادات علمی ارزنده و پر بار خویش به غنای هر چه بیشتر این پژوهش افزودند، سپاسگزاری می‌نمایم.

چکیده

تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی با تاکید بر اسناد بین‌المللی

به کوشش

آیدا نصیری

مفهوم قرارداد تجاری بین‌المللی در معنای عام، قراردادهای مربوط به مبادله کالا، ارائه خدمات و مالکیت فکری مانند قراردادهای مجوز بهره برداری و واگذاری حق امتیاز را شامل می‌شود. تفسیر این قراردادها و کشف مقصود مشترک طرفین همواره کانون توجه نظام‌های حقوقی بوده است. این مساله در نظام نوین حقوق تجارت بین‌الملل به دلیل پیچیدگی و تنوع این قراردادها و در بیشتر موارد اختلاف زبان، فرهنگ و نظام حقوقی متعاقدين اهمیت قابل توجهی دارد. منظور از تفسیر قرارداد روشن ساختن جنبه‌های مبهم قرارداد، حتی‌الامکان بر مبنای قصد واقعی طرفین قرارداد و در غیر این صورت تفسیر براساس معیارهای نوعی و استنباط افراد متعارف در همان اوضاع و احوال مشابه است. هدف از تفسیر کشف خصوصیات قرارداد مطابق اراده انشاکنندگان آن است.

ضرورت تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی در فرض مشخص نبودن قصد مشترک طرفین ممکن است به علل متعددی باشد که رفع ابهام از آن، مستلزم اعمال ابزارها و اصول حاکم بر تفسیر این قراردادها، با تاکید بر کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا ۱۹۸۰ وین اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و اصول حقوق قراردادهای اروپایی است. با وجود وسعت ابزارهای تفسیر در متون بین‌المللی در بیان مهمترین این ابزارها باید مواردی از قبیل متن قرارداد، مذاکرات مقدماتی طرفین، اعمال و رفتار طرفین پس از انعقاد قرارداد، عرف و رویه‌های تجاری بین طرفین را مورد توجه قرارداد و در این راستا اصولی از قبیل اصل حسن نیت، اصل تفسیر به زبان طرف تنظیم کننده قرارداد، اصل صحت و اصل تفسیر در پرتو کل قرارداد را می‌توان نام برد.

واژگان کلیدی: تفسیر قرارداد، قرارداد تجاری بین‌المللی، کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا، اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و اصول حقوق قراردادهای اروپایی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مقدمه	۱
مبحث اول: تعاریف	۷
گفتار اول: تفسیر و قرارداد	۷
بند اول: معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر	۸
بند دوم: قرارداد	۹
گفتار دوم: قرارداد تجاری بین‌المللی	۹
بند اول: تجاری بودن قرارداد	۹
الف: نظام شخصی	۱۰
ب: نظام نوعی یا موضوعی	۱۰
بند دوم: خصیصه‌ی بین‌المللی بودن قرارداد	۱۲
الف: تابعیت طرفین قرارداد	۱۲
ب: محل حرفه و تجارت طرفین قرارداد	۱۳
ج: محل وقوع قرارداد یا اجراء یا موضوع آن	۱۴
مبحث دوم: تفاوت تفسیر قرارداد از مفاهیم مشابه و تعریف آن	۱۴
گفتار اول: تفاوت تفسیر قرارداد از اثبات قرارداد	۱۴
بند اول: تفاوت تفسیر قرارداد از اثبات قرارداد در کنوانسیون وین	۱۵
بند دوم: تفاوت تفسیر قرارداد از اثبات قرارداد در اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی	۱۷
بند سوم: تفاوت تفسیر قرارداد از اثبات قرارداد در اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۱۸
گفتار دوم: تفاوت تفسیر قرارداد از تفسیر اعلام اراده‌های یک طرفی قرارداد	۲۰
گفتار سوم: تفاوت تفسیر قرارداد از تکمیل قرارداد	۲۰
بند اول: تفاوت تفسیر قرارداد از تکمیل قرارداد در کنوانسیون وین	۲۰
بند دوم: تفاوت تفسیر قرارداد از تکمیل قرارداد در اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۲۲
گفتار چهارم: تعریف تفسیر قرارداد	۲۳
مبحث سوم: ضرورت تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی	۲۴
مبحث چهارم: هدف از تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی	۲۶
گفتار اول: هدف از تفسیر قرارداد در کنوانسیون وین	۲۸

بند اول: توجه به اراده درونی	۲۹
بند دوم: توجه به اعلام اراده‌ها.....	۳۱
گفتار دوم: هدف از تفسیر قرارداد در دیگر اسناد بین‌المللی	۳۳
بند اول: هدف از تفسیر قرارداد در اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی	۳۴
بند دوم: هدف از تفسیر قرارداد در اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۳۴
مبحث پنجم: وضعیت الحاق ایران به کنوانسیون وین و اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی	۳۷
گفتار اول: کنوانسیون وین	۳۷
گفتار دوم: اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی	۴۰
فصل دوم: ابزارهای تفسیر در قراردادهای تجاری بین‌المللی	۴۲
مبحث اول: ابزارهای شخصی تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی	۴۳
گفتار اول: متن قرارداد	۴۵
گفتار دوم: مذاکرات مقدماتی طرفین	۴۷
گفتار سوم: اعمال و رفتار طرفین بعد از انعقاد قرارداد	۴۸
گفتار چهارم: طبیعت قرارداد و هدف از انعقاد آن	۵۰
گفتار پنجم: رویه‌های مقرر شده بین طرفین قرارداد	۵۲
مبحث دوم: ابزار نوعی تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی (عرف تجاری)	۵۳
گفتار اول: عرف‌های تجاری بین‌المللی	۵۳
گفتار دوم: مبانی نظری نفوذ عرف‌های تجاری	۵۶
بند اول: تئوری شخصی	۵۶
بند دوم: تئوری عینی	۵۷
گفتار سوم: اعتبار عرف‌های تجاری بین‌المللی در فرایند تفسیر قرارداد از منظر کنوانسیون وین	۵۸
بند اول: عرف در تجارت بین‌الملل شناخته شده باشد	۵۹
بند دوم: علم و آگاهی طرفین نسبت به عرف تجاری	۶۰
گفتار چهارم: اعتبار عرف‌های تجاری بین‌المللی در فرایند تفسیر قرارداد از منظر اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۶۱
گفتار پنجم: رابطه متقابل بین عرف‌های تجاری و رویه‌های تجاری	۶۴
فصل سوم: اصول حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی	۶۶
مبحث اول: تفسیر قرارداد تجاری بین‌المللی براساس اصل حسن‌نیت	۶۷
گفتار اول: مفهوم حسن‌نیت و موقعیت آن در حقوق داخلی کشورها	۶۷
بند اول: حسن‌نیت در نظام حقوق نوشته	۶۸
الف: در حقوق آلمان	۶۹

ب: در حقوق فرانسه	۷۰
بند دوم: حسن نیت در نظام حقوق عرفی	۷۰
الف: در حقوق انگلیس	۷۱
ب: در حقوق آمریکا	۷۳
گفتار دوم: مفهوم و جایگاه حسن نیت در کنوانسیون وین و اسناد بین المللی	۷۵
بند اول: حسن نیت در کنوانسیون وین	۷۵
بند دوم: حسن نیت در سایر اسناد بین المللی	۷۹
الف: حسن نیت در اصول قراردادهای تجاری بین المللی	۷۹
ب: حسن نیت در اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۸۴
مبحث دوم: اصل تفسیر به زیان طرف تنظیم کننده قرارداد در اسناد بین المللی	۸۶
گفتار اول: اصل تفسیر به زیان طرف تنظیم کننده قرارداد در اصول قراردادهای تجاری بین المللی	۸۷
گفتار دوم: اصل تفسیر به زیان طرف تنظیم کننده قرارداد در اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۸۸
مبحث سوم: تفسیر قرارداد تجاری بین المللی براساس اصل صحت	۸۹
گفتار اول: اصل صحت در کنوانسیون وین	۹۰
گفتار دوم: اصل صحت در سایر اسناد بین المللی	۹۰
بند اول: اصل صحت در اصول قراردادهای تجاری بین المللی	۹۰
بند دوم: اصل صحت در اصول حقوق قراردادهای اروپایی	۹۱
مبحث چهارم: تفسیر در پرتو کل قرارداد	۹۲
نتیجه گیری	۹۴
منابع و مآخذ	۹۷
چکیده به زبان انگلیسی	۱۰۶

فصل اول

مقدمه

ورود در مطالب و مباحث مبنایی ایجاب می‌نماید که ابتدا توضیحاتی به منظور روشن شدن جایگاه موضوع بیان شود. اساساً در هر قراردادی، بین‌المللی یا خصوصی با ماهیت تجاری و یا طبیعت مدنی، برای تعیین حقوق و تکالیف طرفین باید به تفسیر اراده آن‌ها پرداخت و این نکته را همه کم و بیش پذیرفته‌اند که یکی از مهمترین موضوعات در بحث تفسیر قرارداد، فرایند کشف و استنباط قصد مشترک متعاقدين است که قراردادهای تجاری بین‌المللی نیز عاری از این نیاز نیستند. هر چند که ممکن است تصور شود در قراردادهای تجاری بین‌المللی به دلیل دقت ویژه‌ای که در نوشتن قرارداد است، نیاز به تفسیر به نسبت قراردادهای داخلی کمتر است، اما قضیه به این شکل نیست و این مسئله از دیر باز با گسترش روابط تجاری بین‌المللی، نیازمند تحلیل‌های عمیق‌تر و تخصصی‌تری گردیده است.

حتی می‌توان گفت تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی بدلیل پیچیدگی فنی این قراردادهای، تفاوت زبانی طرفین و تفاوت نظام‌های حقوقی که می‌تواند بستر ایجاد ابهام در قرارداد را فراهم کنند به مراتب مهم‌تر نیز است. با این وجود، در قراردادهای بین‌المللی پیدا کردن تمام زوایای تاریک و پنهان اراده طرفین از ظرافت خاصی برخوردار است. زیرا اختلافات زیادی ممکن است بوجود آید که جوابی برای حل این اختلاف‌ها به طور صریح در قرارداد وجود نداشته باشد و هر طرف ممکن است بسته به تصویری که از نظام حقوقی خود دارد پاره‌ای از امور را مسلم فرض کرده و قرارداد را بی‌نیاز به تصریح آن امر بداند و حال آنکه همان مساله کاملاً دور از تصور طرف دیگر باشد. این مساله باعث می‌شود که بعد از انعقاد قرارداد در حدود تعهدات طرفین، اختلاف حاصل شود و رفع اختلاف نیازمند تفسیر است. بنابراین تدوین‌کنندگان کنوانسیون وین راجع به بیع بین‌المللی کالا و دیگر اسناد بین‌المللی همچون اصول حقوق قراردادهای اروپایی و اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی نیز از این نکته مهم غافل نبوده‌اند. این اسناد نتایج همکاری شایسته‌ی کارشناسان و متخصصان در زمینه‌ی حقوق قراردادهای و حقوق تجارت بین‌الملل از تمام نظام‌های بزرگ حقوقی جهان می‌باشد.

یکی از مهمترین منابع تفسیر قراردادها در حوزه حقوق تجارت بین‌الملل، کنوانسیون‌ها و

اسناد بین‌المللی هستند که مهمترین نقش را در پردازش و تنظیم جنبه‌های مختلف قراردادهای تجاری بین‌المللی ایفا می‌نمایند. هدف اصلی از تدوین و تنظیم این اسناد، ایجاد قواعد متحدالشکل و یکنواخت در عرصه روابط تجاری بین‌المللی است. در واقع آشنایی با کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی در حوزه تفسیر قرارداد از اهمیت قابل توجهی برخوردار است، از آن جمله ممکن است متعاقدين از اتباع کشورهای متعاقد به یک کنوانسیون باشند و یا اینکه با توافق، یکی از کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی را حاکم بر قرارداد خود نمایند، مانند فرضی که طرفین یک قرارداد تجاری بین‌المللی در یکی از بندهای قرارداد مقرر نمایند: "این قرارداد از نظر تعیین حقوق و تعهدات طرفین آن تابع اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی می‌باشد". در این صورت، تفسیر قرارداد و تعیین حقوق و تعهدات قراردادی متعاقدين مستلزم آگاهی نسبت به کنوانسیون یا سند مورد توافق است.

اما اینکه چرا کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰ وین^۱ و از اسناد بین‌المللی، اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی^۲ و اصول حقوق قراردادهای اروپایی^۳ برای موضوع انتخاب شده‌اند، در حالی که در عرصه تجارت بین‌الملل کنوانسیون‌ها و قوانین متحدالشکل دیگری نیز وجود دارند، یکی مربوط به اهمیت فوق‌العاده شان در راستای هدف غایی یکپارچگی حقوق حاکم بر بیع بین‌المللی کالا است. و دیگر آن که این اسناد به وسیله‌ی ارگان‌ها و موسسات مطرح و شناخته شده در زمینه حقوق تجارت بین‌الملل تدوین و تنظیم گردیده‌اند. بدین ترتیب ارزش واقعی متن تهیه شده در این اسناد نیز در خور توجه است و در این خصوص موضوعات زیادی برای تحقیق و مطالعه خواهند داشت.

در مطالب ارائه شده در متن پایان‌نامه برای رعایت اختصار، کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰ وین را با عنوان "کنوانسیون وین"، نام برده و برای اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی از "اصول مؤسسه" و برای اصول حقوق قراردادهای اروپایی، از کلمات "اصول قراردادهای اروپایی" استفاده خواهد شد.

برای تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی با تاکید بر اسناد فوق الذکر، فصل مستقل در کتب گشوده نشده است. در صورتی که این امر مستلزم توجه بیش از پیش به این موضوع از

^۱. CISG

^۲. PECL

^۳. UNIDROIT

سوی جامعه حقوقی، دکتترین و رویه قضایی کشورها در زمینه حل و فصل اختلافات قراردادی و دعاوی ناشی از آن است که به شناخت و آگاهی از کنوانسیون‌ها، اسناد بین‌المللی و اصول تفسیر قراردادهای بین‌المللی معطوف می‌باشد.

موادی از مقررات این کنوانسیون و اسناد بین‌المللی مذکور به طور مستقیم و غیر مستقیم به تفسیر قراردادها و نکات پیرامون آنها پرداخته است. استخراج، جمع و تنظیم این نکات و در نهایت دسته‌بندی و تحلیل آنها، هدف پایان‌نامه حاضر است.

در تعیین حدود و ثغور موضوع بحث خواهیم پرداخت به اینکه:

سؤال اصلی

اصول حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی و ابزارهای تفسیر آن با توجه به اسناد بین‌المللی مورد بحث کدامند؟

سوالات فرعی

منظور از تفسیر قرارداد چیست و اساساً تفسیر یک قرارداد چه ضرورتی دارد؟

آیا هدف از تفسیر کشف قصد مشترک طرفین و اراده درونی است و یا اینکه در جستجوی

معنا و لوازم ظاهری قرارداد می‌باشیم؟

مفهوم قراردادهای تجاری بین‌المللی چیست؟ و این نوع قرارداد چه ویژگی‌های خاصی دارد

که موجب می‌شود تفسیر آن با نگاهی ویژه در اسناد بین‌المللی مورد توجه قرار بگیرد؟

با وجود آنکه در رابطه با موضوع "تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی" بحث‌هایی به زبان

لاتین نگاشته شده است، اما این موضوع به طور گسترده مورد ارزیابی نویسندگان ایرانی قرار

نگرفته است. در میان مطالب نگاشته شده در این ارتباط، پاره‌ای از منابع از اهمیت دوچندانی

برخوردارند، مانند نوشته‌های پروفیسور جان هانولد^۱ استاد بازنشسته حقوق بازرگانی و متخصص

در حقوق تجارت بین‌الملل که به عنوان پدر کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰ و این

شهرت داشته و همچنین آثار پروفیسور بونل^۲ که ایجاد کننده وب سایت Unilex^۳ و از

نویسندگان اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و همچنین اصول حقوق قراردادهای اروپایی

1. John Honnold

2. Michael Bonell

3. <http://www.unilex.info>

این وب سایت حاوی آرای قضایی کشورها و همچنین آرای داوری مرتبط با دو سند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG)، اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی (UNIDROIT) می‌باشد.

می‌باشد. در این نوشتار تلاش شده است تا علاوه بر استفاده از دیدگاه این نویسندگان، سایر منابع انگلیسی نیز مورد توجه قرار گیرد.

«تفسیر قرارداد» از جمله مباحث حقوق قراردادهای تجاری بین‌المللی است که (هرچند محدود اما) مورد توجه برخی از نویسندگان ایرانی قرار گرفته است:

در پایان‌نامه آقای مصطفی محمدی با عنوان " تفسیر قرارداد (مطالعه تطبیقی در حقوق داخلی و معاهدات بین‌المللی" در سال ۱۳۷۵ با راهنمایی دکتر نجاد علی الماسی در دانشگاه امام صادق (ع) مطالعه تطبیقی بررسی مواد مربوط به تفسیر در کنوانسیون ۱۹۶۹ وین بوده است و در حقوق داخلی، تفسیر قراردادهای خصوصی با توجه به قانون مدنی ایران بوده است. اما در این تحقیق بحث مورد نظر اولاً تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی است و نه داخلی و بررسی این قراردادها با توجه به اسناد بین‌المللی است.

پایان‌نامه دیگر توسط آقای داود قلعه قوند تحت عنوان " بررسی عوامل موثر در تفسیر قرارداد" با راهنمایی دکتر نجاد علی الماسی در دانشگاه تهران، مجتمع آموزش عالی قم در سال ۱۳۸۲ تدوین شده است که به عواملی نظیر قصد مشترک و عرف و عادت در حقوق داخلی نظر داشته‌اند و پایان‌نامه دیگری تحت عنوان "شیوه تفسیر قراردادهای خصوصی" در حقوق ایران که در سال ۱۳۷۵ توسط آقای حسین قشقائی در دانشگاه تربیت مدرس نگاشته شده و بعداً به صورت کتاب به چاپ رسیده است، توانسته منبع خوبی برای مقالات مرتبط در این زمینه باشد. در تحقیق حاضر به روش کتابخانه‌ای به نگارش مطالب پرداخته خواهد شد. به این صورت که ابتدا مطالب مربوط به موضوع از کتب، مقالات، رسالات و منابع اینترنتی جمع‌آوری شده و پس از استخراج مطالب و جمع‌آوری نظرات مختلف حقوقی به منظور دستیابی به نتیجه‌ی مورد نظر، بررسی و تحلیل خواهند شد.

پایان‌نامه حاضر علاوه بر مقدمه در ۳ فصل ارائه خواهد شد: در فصل اول با عنوان " کلیات " ابتدا به تبیین مفهوم تفسیر قرارداد و سپس مفهوم قرارداد تجاری بین‌المللی، ضرورت و اهداف تفسیر قرارداد تجاری بین‌المللی می‌پردازد.

این فصل مشتمل بر پنج مبحث است. در مبحث اول با عنوان تعاریف درگفتار اول و دوم آن "تعریف تفسیر و قرارداد تجاری بین‌المللی" تبیین و تشریح گردیده است. در مبحث دوم تفاوت این مسئله از مفاهیم مشابه و در انتها تعریف "تفسیر قرارداد" است و مبحث سوم به "

ضرورت تفسیر قرارداد تجاری بین‌المللی "می‌پردازد و سپس در مبحث چهارم "هدف از تفسیر این گونه قراردادها از منظر کنوانسیون وین و سایر اسناد بین‌المللی" بررسی می‌گردد. مبحث پنجم به معرفی اجمالی کنوانسیون وین، اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و اصول حقوق قراردادهای اروپایی می‌پردازد.

فصل دوم با عنوان "ابزارهای تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی" اولاً با ابزارهای شخصی تفسیر این گونه قراردادها در مبحث اول و ثانیاً با ابزار نوعی تفسیر آن‌ها در مبحث دوم آشنا می‌شویم. مطالب این فصل در دو مبحث تنظیم شده است. مبحث اول خود مشتمل بر دو گفتار است. که در آن‌ها به بررسی نقش کلیدی و محوری متن قرارداد، مذاکرات مقدماتی طرفین، اعمال و رفتار بعدی آن‌ها، ماهیت و هدف تشکیل قرارداد و رویه‌های تثبیت شده در فرایند کشف قصد واقعی یا نوعی متعاقدين اختصاص دارد. مبحث دوم با عنوان ابزار نوعی تفسیر در گفتار اول به بررسی عرف‌های تجاری، می‌پردازد و در گفتار دوم، رابطه متقابل بین عرف‌ها و رویه‌های تجاری مورد بحث قرار می‌گیرد.

فصل سوم با عنوان "اصول حاکم بر تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی" است. و این فصل مشتمل بر چهار مبحث است که هر مبحث مهم‌ترین اصولی که در کنوانسیون وین و دیگر اسناد بین‌المللی مطرح است، مورد توجه قرار می‌دهد. مبحث اول تفسیر این گونه قراردادها، براساس اصل حسن‌نیت با بررسی تفصیلی این اصل در حقوق داخلی کشورها و سپس جایگاه آن در کنوانسیون وین و سایر اسناد بین‌المللی مورد بحث در پایان‌نامه است. مبحث دوم تبیین و تشریح "اصل تفسیر به زیان طرف تنظیم‌کننده قرارداد" در دو گفتار با بررسی مقررات اسناد بین‌المللی است. مبحث سوم "تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی براساس اصل صحت" در کنوانسیون وین و سایر اسناد بین‌المللی در دو گفتار بیان می‌شود. و مبحث چهارم "تفسیر قرارداد تجاری بین‌المللی در پرتو کل قرارداد" در این فصل آمده است.

کلیات

این فصل با عنوان " کلیات " مشتمل بر پنج مبحث است که به منظور فهم بهتر مسائل، ابتدا به دلیل اهمیت موضوع در مبحث اول به تعریف تفسیر، قرارداد، و قرارداد تجاری بین‌المللی و سپس در مبحث دوم تفاوت تفسیر قرارداد از مفاهیم مشابه و تعریف آن می‌پردازد. در مبحث سوم " ضرورت تفسیر قراردادهای تجاری بین‌المللی " و مبحث چهارم "هدف از تفسیر این قراردادها از منظر کنوانسیون وین و سایر اسناد بین‌المللی " تشریح می‌گردد. و در پایان برای آشنایی بیشتر خواننده به معرفی اجمالی اسناد بین‌المللی مورد بحث ما یعنی کنوانسیون وین، اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی و اصول حقوق قراردادهای اروپایی در مبحث پنجم می‌پردازد.

مبحث اول: تعاریف

آنچه که ما را بر آن داشت که در فصل اول به بررسی تعاریف تفسیر و قراردادهای تجاری بین‌المللی بپردازیم این است که جهت ورود به مباحث اصلی هر موضوع، معرفی کلی آن از ضروریات می‌باشد. لذا به منظور تفهیم بهتر مطالب این فصل و خصوصاً فصول آتی و برای دستیابی به تفکیکی صحیح از معانی واژه‌های مختلف، مطالب این مبحث در دو گفتار جداگانه تنظیم شده است و مفاهیمی که مبنای بحث ما در بخش‌های بعدی قرار خواهند گرفت را در ذیل بیان می‌دارد.

گفتار اول: تعریف تفسیر^۱ و قرارداد^۲

مطالب این گفتار در دو بند تنظیم شده است. در بند اول چنانچه معمول است ابتدا در تعریف هر مفهومی آن را از لحاظ لغوی و در صورت وجود تعریف اصطلاحی در مرحله‌ی بعد تعریف

^۱. interpretation

^۲. contract

اصطلاحی آن را ارائه می‌دهد. و در بند دوم قرارداد جداگانه تعریف می‌شود.

بند اول: معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر

در لسان العرب درباره‌ی تفسیر آمده است که " کلمه‌ای است عربی از ریشه‌ی فسر در باب تفعل، به معنای کشف مقصود از لفظ مشکل".^۱ در قرآن کریم نیز واژه تفسیر به معنای کشف و آشکار نمودن امری است که پوشیده و مخفی می‌باشد.^۲

در فرهنگ معین تفسیر به معنی شرح کردن، بیان کردن آمده است.^۳ مفهوم اصطلاحی تفسیر هم از معنای لغوی آن دور نمانده است و در واقع به معنای روشن نمودن و کشف نکات مجمل و مبهم است. هم‌چنان‌که شیخ مرتضی انصاری (ره) نیز تفسیر را عبارت از کشف مقصود یا برداشتن پرده و حجاب از کلام یا عبارات قراردادی و تشخیص قصد متعاقدین می‌داند.^۴ در نوشته‌های خارجی هم در فرهنگ حقوقی بلک در تعریف تفسیر مقرر می‌دارد:

"تفسیر عبارت است از هنر یا فرایند کشف و تشخیص معنی یک قانون، وصیت‌نامه، قرارداد یا هر مدرک کتبی دیگر و به عبارت دیگر کشف و نمایش معنی صحیح هر نکته و علامتی که حاصل مضامین و ایده‌هایی می‌باشد".^۵

در حقوق آمریکا مطابق ماده‌ی ۲۲۴ مقررات متحدالشکل تجاری، تفسیر به طور مستقیم تعریف شده است. به موجب این ماده: "تفسیر عبارت است از توضیح معنی کلمات و اعلام اراده‌هایی که یک توافق را بوجود می‌آورند".^۶ در این تعریف کلمه‌ی توافق اعم از قرارداد است.^۷

^۱ علیجانی، محسن، "گرایش تفسیر مدیریتی قرآن"، مجله تخصصی قرآن و علم، قابل دسترسی در سایت <http://quran-journal.com/science/index.php?option=com-content&view=article&id=89&catid=43&lang=fa>

^۲ و لا یاتونک بمثل الا جننک بالحق و احسن تفسیرا "سوره فرقان آیه ۳۳

^۳ معین، محمد، فرهنگ یک جلدی، انتشارات معین، چاپ چهاردهم، تهران، ۱۳۸۷، ص ۳۷۱، ذیل عنوان تفسیر

^۴ علوم‌ی یزدی، حمیدرضا و بابک بابازاده، "شیوه‌های تفسیر قرارداد در نظام حقوقی ایران و انگلستان"، فصلنامه پژوهش حقوق،

سال دوازدهم، شماره ۲۹، تابستان ۸۹، ص ۲۲۹

^۵ Campbell, Black, Henry, **Black's law dictionary**, 6th edn, west publishing company, U . S. A, 1999, Available at: <http://johnwademoore.net/files/Blacks/6thEdition/Blacks/Law/6th/Edition/pdf.p.420>

^۶ پیشین

^۷ Whereas all contracts are agreements, not all agreements are necessarily legal contracts. Wilman, John, **Brown: GCSE LAW**, p.141

بند دوم: قرارداد

در کامن لا، قرارداد این گونه تعریف شده است: "قرارداد توافقی است بین دو یا چند طرف، که تعهد می نمایند چیزی را (که قانوناً عوض نامیده می شود) داد و ستد نمایند و قصد دارند این توافق، از حیث قانون بر آنان الزام آور باشد."¹

در این تحقیق منظور از قرارداد در معنای عام، قراردادهای مربوط به مبادله کالا مانند بیع، قراردادهای مربوط به ارائه خدمات مانند بیمه، عملیات بانکی و قراردادهای توزیع، قراردادهای مربوط به مالکیت فکری مانند قراردادهای مجوز بهره برداری و واگذاری حق امتیاز یا قراردادهای خدمات حرفه‌ای و مشابه آن که در روابط تجاری بین‌المللی منعقد می‌گردد را شامل می‌شود. اما آنچه نیازمند تبیین و تشریح است واژه "تجاری" و "بین‌المللی" است که در گفتار بعدی به آن اشاره می‌شود.

گفتار دوم: قرارداد تجاری بین‌المللی

با وجودی که قراردادهای تجاری بین‌المللی مانند قراردادهای داخلی از "توافق اراده‌ها" نشأت می‌گیرند، لیکن این پرسش مطرح می‌شود که چه عنصری سبب تمییز و تشخیص قراردادهای بین‌المللی از قراردادهای داخلی می‌گردد؟ مطالب این گفتار در دو بند جداگانه تنظیم شده است. بند اول آن به شناخت مفهوم درست از "تجاری بودن قرارداد" و سپس در بند دوم به بررسی "خصیصه‌ی بین‌المللی بودن قرارداد" می‌پردازد.

بند اول: تجاری بودن قرارداد

از آن جایکه موضوع بحث ما در خصوص قراردادهای تجاری بین‌المللی است و هر قرارداد

¹ "A contract is an agreement between two or more parties , who promise to give and receive something from each other legally known as consideration and who intend the agreement to be law made simple , 7th , 7th ed,1989,p.112", C.F.padfield,legally binding", C.F.padfield,law made simple , 7th , 7th ed,1989,p.112

simple در تعریف قرارداد آمده است:

"توافق قانوناً الزام آور که میان دو طرف یا بیشتر به وجود آمده و به موجب آن یک طرف یا بیشتر حق پیدا می کند که انجام دادن یا ترک کاری را از دیگری یا دیگران بخواهد."

"A legally binding agreement made between two or more parties, by which rights are acquired by one or more to act or forebearances on the part of the other or others.",op.cit .p.112

و بطور خلاصه تر قرارداد تعریف شده است:

"A contract is an agreement between two or more persons intended to have Legal cosequences ."

بین‌المللی را شامل نمی‌شود، لذا جهت تفاوت در این موضوع که کدام قرارداد بین‌المللی، تجاری است و کدام تجاری نیست لازم است ابتدا مفهوم قرارداد تجاری مشخص شود. بدین منظور ضمن معرفی نظام نوعی و شخصی در حقوق تجارت، مفهوم تجاری بودن قرارداد از این حیث در اسناد بین‌المللی بررسی می‌گردد.

الف: نظام شخصی^۱

در این نظام، عامل یا طرفین قرارداد را مد نظر قرار می‌دهند. بدین معنی که اگر عامل عمل یا طرفین قرارداد تاجر باشند عمل یا قرارداد مزبور را تجاری تلقی و آثار و احکام خاص تجاری را بر آنها جاری می‌نمایند. این نظام‌های حقوقی از نظام شخصی پیروی می‌کنند و نظام‌های حقوقی دیگری نیز وجود دارند که به طور "تلفیقی" عمل می‌کنند یعنی هم به ماهیت عمل و هم به عامل توجه دارند می‌توان نظام مورد اتباع قانون تجارت ایران را با توجه به مواد ۲ و ۳ و ۵ قانون مزبور از این دسته دانست.^۲

ب: نظام نوعی یا موضوعی^۳

در این نظام، برای تعیین خصیصه تجاری یک قرارداد یا یک عمل به طور کلی، از معیار نوعی و موضوعی استفاده می‌کنند. یعنی ماهیت عمل یا ماهیت تعهد ناشی از قرارداد را مورد توجه قرار می‌دهند. آنان بر این قرارداد یا اعمال، قطع نظر از اینکه عامل شان چه کسی باشد، آثار و احکام خاصی را بار می‌نمایند. معروف است که این دسته از نظام‌های حقوقی از مکتب موضوعی پیروی می‌نمایند.

در اسناد بین‌المللی چون اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی، اصول حقوق قراردادهای اروپایی و همچنین کنوانسیون وین هیچ ضابطه‌ای در مورد مفهوم "تجاری بودن" قرارداد ارائه نگردیده است. به گفته‌ی پروفیسور هانولد، "تجاری بودن" ویژگی قابل ملاحظه‌ای در جهت تعیین قابلیت اعمال کنوانسیون در قرارداد نمی‌باشد. بنابراین طبقه‌بندی سنتی در سیستم نظام‌های حقوقی میان (مدنی) یا (تجاری) بودن اشخاص و یا طرفین در تعیین اعمال

^۱ Subjective

^۲ جنیدی، لعیا، قانون حاکم در داوری‌های تجاری بین‌المللی، نشر دادگستر، چاپ اول، تهران ۱۳۷۶، ص ۲۱

^۳ Objective